

KORRUPSIYANI OLDINI OLIISHDA MANFAATLAR TO‘QNASHUVIGA OID QONUNCHILIK NORMALAR TAHLILI

Sharipov Firdavs Xolnazarovich

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada manfaatlar to‘qnashuviga oid qonunchilik normalari, ya’ni qabul qilingan qonunlar, farmon va qarorlar, dastur va strategiyalar tahlili amalga oshirilgan, shuningdek, bu borada xalqaro hujjatlarda manfaatlar to‘qnashuvini oldini olishga qaratilgan qonunchilik normalari ham keltirilgan. Shu bilan birga, qoninchilik tahlilining natijalari asosida sohadagi ayrim tizimli muammo va kamchiliklar yoritib berilgan.

Аннотация: В данной статье проведен анализ законодательных норм, касающихся конфликта интересов, то есть принятых законов, указов и решений, программ и стратегий, а также приведены нормы законодательства, направленные на предотвращение конфликта интересов в международных документах по этому вопросу. Однако на основе результатов анализа крови были выявлены некоторые системные проблемы и недостатки в этой области.

Abstract: This article contains legislative norms related to conflicts of interest, that is, the analysis of adopted laws, decrees and decisions, programs and strategies, as well as legislative norms aimed at preventing conflicts of interest in international documents on this matter. At the same time, on the basis of the results of the legislative analysis, some systemic problems and shortcomings in the field are highlighted.

Kalit so‘zlar: korrupsiya, korrupsiyaga qarshi kurashish, manfaatlar to‘qnashuvi, qonun, qonunchilik, norma, huquq, tahlil.

Ключевые слова: коррупция, противодействие коррупции, конфликт интересов, закон, законодательство, норма, право, анализ.

Keywords: corruption, anti-corruption, conflict of interest, law, legislation, norm, law, analysis.

Korrupsiyani oldini olishda manfaatlar to‘qnashuviga oid qonunchilik normalarini huquqiy tahlil qilish va shu asosda uni takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi huquq tizimida manfaatlar to‘qnashuviga oid normalar maxsus huquqiy norma sifatida kompleks aks ettirilmagan bo‘lsada, mamlakatning korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha qonun hujjatlarida manfaatlar to‘qnashuvi bilan bog‘liq normalar belgilangan.

Tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, mamlakatimizda “korrupsiya” so‘zi ishlatilgan 210 ta normativ-huquqiy hujjat mavjud. Albatta, ularning barchasida ushbu so‘z korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish va unga qarshi kurashish maqsadida ishlatilgan.

Mamlakatimiz qonunchiligida esa Korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuviga oid qonunchilik tizimi va normalar doirasi salmoqli o‘ringa ega. Ushbu yo‘nalishdagi qonunchilik hujjatlari qatorida O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeks, Mehnat kodeksi, “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi, keyingi yillarda qabul qilingan “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to‘g‘risida”gi, “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi, “Ma‘muriy tartib-taomillar to‘g‘risida”gi, “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi, “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi, “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi, “Normativ-huquqiy hujjatlarning va ular loyihalarining korrupsiyaga qarshi ekspertizasi to‘g‘risida”gi qonunlar, shuningdek, 2017–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi, “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi, “Davlat fuqarolik xizmatchilari odo-axloqining namunaviy qoidalari”, shuningdek, qator O‘zbekiston Respublikasi Prezident hujjatlari, ya’ni O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi qonunining qoidalarini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-419-sonli qarori, “Korrupsiyaga qarshi murosasiz munosabatda bo‘lish muhitini yaratish, davlat va jamiyat boshqaruvida Korrupsiyaviy omillarni keskin kamaytirish va bunda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora- tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6257-sonli farmoni, “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5729-sonli farmoni,

“Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-5177-sonli qarori kabilar¹ni qayd etish o‘rinlidir.

O‘zbekiston Respublikasining korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini huquqiy tartibga solishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlarining qabul qilinish xronologik rivojidan kelib chiqib quyidagi uchta bosqich, ya’ni 1991–2008, 2008–2017 va 2017-yildan to bugungi kunga qadar qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarlarga bo‘lib tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Birinchi bosqichni shartli ravishda mustaqillikning dastlabki yillari – manfaatlar to‘qnashuviga qarshi davlat siyosatining fundamental asoslari yaratilganligi bilan xarakterlanib to davlatimizning Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasiga qo‘shilishigacha bo‘lgan davrni o‘z ichiga oladi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida mamlakatda manfaatlar to‘qnashuvini nafaqat maxsus normalar bilan tartibga solish, balki korrupsiyaga qarshi kurashish siyosati doirasida amalga oshirish darajasi ham ancha past bo‘lgan. Davlatning umumiy huquqiy siyosati, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, ular mansabdor shaxslari faoliyatini tartibga solishga qaratilgan qonun hujjatlarida manfaatlar to‘qnashuvining oldini olishga qaratilgan normalarning elementlarini ko‘rish mumkin. Masalan, 1992-yilda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat xalq irodasini ifoda etib, uning manfaatlariga xizmat qilishi, davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida mas’ul ekanliklari belgilangan bo‘lsa, boshqa qator moddalarda davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari vakillari ilmiy va pedagogik faoliyatdan tashqari haq to‘lanadigan boshqa turdagi faoliyat bilan shug‘ullanishlari mumkin emasligi qayd etilgan².

Bu kabi normalar O‘zbekiston Respublikasining davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatini tashkil etishga qaratilgan qonun hujjatlarida xususan, “Vazirlar Mahkamasi to‘g‘risida”³, maxsus davlat xizmati yo‘lga qo‘yilgan prokuratura⁴, bojxona⁵, soliq⁶ organlari xodimlariga tatbiq etilgan.

¹ Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi – www.lex.uz

² Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1994 й., 1-сон, 5-модда.

³ Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 11.12.2019 y., 03/19/591/4130-son.

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 2001 y., 9-10-son, 168-modda.

⁵ O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y., 3 (I)-son, 31-modda.

⁶ Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y., 02/19/SK/4256-son.

Qayd etish kerakki, davlat fuqarolik xizmatida manfaatlar to‘qnashuvi bilan bog‘liq real vaziyatning yuzaga kelishida davlat xizmatchilari tomonidan tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanish asosiy sabablardan biri hisoblanadi. Shu sababli, mustaqillikning dastlabki yillaridanoq O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Vazirlar Mahkamasining 1992-yil 6-martdagi “Tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanish taqiqlangan mansabdor shaxslarning ro‘yxati to‘g‘risida”gi 103-sonli⁷ qarori bilan tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanishi taqiqlangan shaxslar (lavozimlar) ro‘yxati tasdiqlangan.

Yuqorida qayd etganimizdek, manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish masalasi turli sohani tartibga soluvchi tarmoq normativ-huquqiy hujjatlarida aks etgan va maxsus huquqiy asos yaratilmagan. Masalan, O‘zbekiston Respublikasining Mehnat Kodeksida o‘zaro yaqin qarindosh yoki quda-anda bo‘lgan shaxslarning, basharti ulardan biri ikkinchisiga bevosita bo‘ysunib yoki uning nazorati ostida xizmat qiladigan bo‘lsa, bir davlat korxonasida birga xizmat qilishlari taqiqlangan⁸. Manfaatlar to‘qnashuvi yuzaga kelishining asoslaridan biri – bu shaxsiy manfaatdorlik hisoblanadi. Qarindoshlar o‘rtasida esa manfaatlar to‘qnashuvi yuzaga kelishining ehtimoli yuqori hisoblanadi. Shu jihatdan olib qaraganda, Qonun chiqaruvchi mehnat faoliyatini olib borishda qarindoshlik masalasiga ham alohida e‘tibor qaratgan.

Shuningdek, manfaatlar to‘qnashuvi bilan bog‘liq nizolar ko‘plab sodir etiladigan yerlarni sotish, mulkni xususiylashtirish sohasini huquqiy tartibga solishga qaratilgan fundamental qonun hujjatlari ham mazkur davrda qabul qilingan. Bu borada, yer kodeksi⁹, “Davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish to‘g‘risida”gi¹⁰ qonunlarni misol sifatida keltirishimiz mumkin.

Qayd etish kerak, O‘zbekistonning 2008-yilda BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasiga qo‘shilishi – korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy asoslarini takomillashtirishga zamin yaratilib, bu boradagi davlat siyosati tubdan o‘zgardi.

Respublikamiz 2008-yil 7-iyulda maxsus qonun¹¹ bilan ayrim bildirishlar, bayonotlar va shartlar asosida mazkur konvensiyaga qo‘shilgan. Shuningdek, 2010-

⁷ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Vazirlar Mahkamasining 1992-yil 6-martdagi “Tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanish taqiqlangan mansabdor shaxslarning ro‘yxati to‘g‘risida”gi 103-sonli qarori

⁸ Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 11.05.2019 y., 03/19/536/3114-son

⁹ O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1998 y., 5-6-son, 82-modda.

¹⁰ O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1992 y., 1-son, 43-modda.

¹¹ O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2008 y., 28-son, 260-modda.

yilda O‘zbekiston Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti Korrupsiyaga qarshi kurashish tarmog‘ining “Istambul harakatlar rejasi”ga qo‘shilgan.

Mazkur bosqichda amalga oshirilgan huquqiy islohotlar esa yuqorida nazarda tutilgan konvensiya normalari va tavsiyalari asosida amalga oshirilgan. Bu davrda qabul qilingan “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi¹², “Vasiylik va homiylik to‘g‘risida”gi¹³ qonunlar korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvi ko‘p uchraydigan aksiyalarni sotish va sotib olish, mulkni xususiyashtirish, tanlov savdolarini tartibga solish va shu kabi masalalarning huquqiy asoslarini yaratish va takomillashtirishda huquqiy asos bo‘lib xizmat qilgan.

Uchinchi bosqichda ya‘ni 2017-yildan boshlab davlatning manfaatlar to‘qnashuvi va korrupsiyaga qarshi kurashish siyosati yangi bosqichga chiqdi hamda davlat xizmatida manfaatlar to‘qnashuvini oldini olishning normativ-huquqiy tartibga solinishida markaziy o‘rinni egallaydi.

2017 – 2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasida umumiy tartibda korrupsiyaga qarshi kurashishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish tadbirlarining samaradorligini oshirish bilan bog‘liq vazifalar doirasida korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish amalga oshirildi¹⁴.

Muhokama qilayotgan masalamiz bo‘yicha asosiy hujjatlardan biri O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni 2017-yilning 3-yanvarida qabul qilinib, korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvi tushunchasi mustaqil izohi bilan birgalikda mazkur qonunda o‘z ifodasini topdi. Qonunining 19-moddasida davlat boshqaruvi sohasida korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlar belgilangan¹⁵ bo‘lib, mazkur qoidalar asosida manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish masalalarini tahlil qilish maqsadga muvofiq. Zero, manfaatlar to‘qnashuvini hal etish mexanizmlarini

¹² O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2014 y., 19-son, 210-modda.

¹³ O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2014 y., 1-son, 1-modda.

¹⁴ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi Farmoni // O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.

¹⁵ O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. 2017 y., 1-son, 2-modda.

qonunchilik talablari asosida tartibga solish nizoli holatlarning yuzaga kelish ehtimollarini minimallashtiradi.

Shu o'rinda ta'kidlab o'tish kerak, “Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida”gi Qonunini ijro etish maqsadida Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha Davlat dasturlarining qabul qilinayotgani alohida e'tirof etish maqsadga muvofiq. Bugunga qadar qabul qilingan 4 ta (2017-2018, 2019-2020, 2021-2022 va 2023-2024-yillarga mo'ljallangan) Davlat dasturlari orqali davlat va jamiyat hayotining barcha tarmoqlarida Korrupsiyaga qarshi davlat siyosati izchillik bilan tatbiq etilmoqda.

Bundan tashqari, 2018-yil 8-yanvarda O'zbekiston Respublikasining “Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida”gi¹⁶ Qonuni qabul qilindi. Unda manfaatlar to'qnashuvi bilan bog'liq vaziyatlarning oldini olish maqsadida ma'muriy organning mansabdor shaxsi ma'muriy ish yuritishda manfaatdor shaxs bo'lsa, ma'muriy ish yuritishda ishtirok etuvchi manfaatdor shaxslardan biri bilan qarindoshlik yoki qayin-bo'yinchilik va quda-andachilik munosabatida bo'lsa, ma'muriy ish yuritishda ishtirok etuvchi manfaatdor shaxslardan birining vakili bo'lsa yoki ilgari uning vakili sifatida ayni shu ma'muriy ish yuritishda ishtirok etgan bo'lsa ham o'zini o'zi rad etishi nazarda tutilib, bunga ham manfaatlar to'qnashuvining oldini olish mexanizmi sifatida mazkur bosqichda amalga oshirilgan ijobiy huquqiy islohot sifatida qarash mumkin, deb belgilandi.

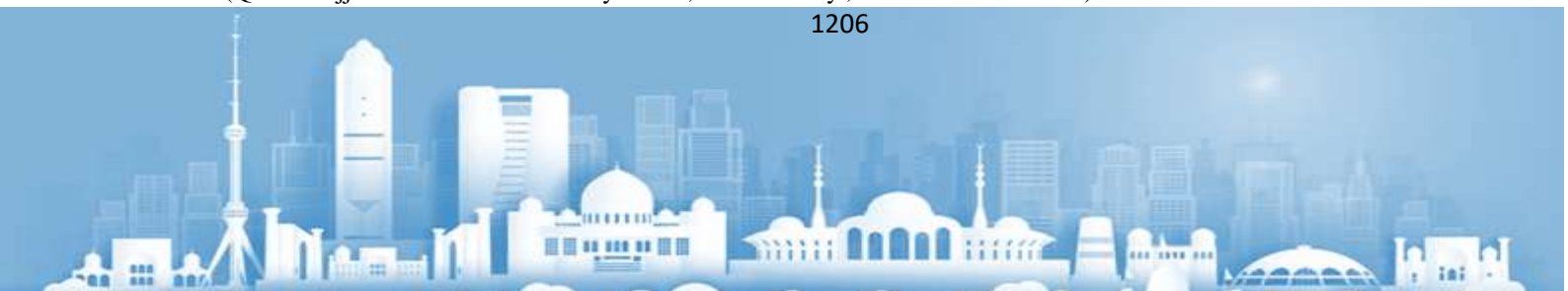
Davlat-xususiy sherikchiligi sohasidagi tenderlarda manfaatlar to'qnashuviga olib kelishi mumkin bo'lgan asoslarni bartaraf etishni nazarda tutuvchi “Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida”gi¹⁷ Qonun 2019-yilning 5-mayida qabul qilingan.

Bundan tashqari, mamlakatdagi oxirgi yillarda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar natijasida qator Prezident hujjatlari qabul qilinib, bevosita manfaatlar to'qnashuvining oldini olishga oid qoidalar nazarda tutildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-oktyabrda qabul qilingan “O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-5843-son¹⁸, 2019-yil 27-maydagi “O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini

¹⁶ Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 09.01.2018 y., 03/18/457/0525-son

¹⁷ Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 11.05.2019 y., 03/19/537/3113-son

¹⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 3 oktyabrdagi “O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-5843-son Farmoni // (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.10.2019 y., 06/19/5843/3900-son).

yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF–5729-son¹⁹ Farmonlarida, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-iyuldagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-5177-son²⁰ qarori, 2023-yil 27-noyabrdagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-200-son Farmoni²¹da ham sohada amalga oshiriladigan ustuvor vazifalar belgilangan.

Davlat xaridlarini amalga oshirish borasida sifat jihatdan yangi tizimga o‘tildi. Xususan, 2021 yil 22-aprelda “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi²² yangi Qonun qabul qilindi. Bugungi kunda jamoatchilik har bir davlat xaridlarini bemalol kuzatib boryapti. Tugri kelganda o‘z e‘tirozini bildirmoqda. Shu asosda ba’zi davlat xaridlari bekor qilinmoqda.

2022 — 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi²³da ham Davlat xizmatidagi korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish bo‘yicha strategik vazifa va maqsadlar belgilandi. Xususan, Taraqqiyot strategiyasining 83-maqsadi davlat xizmatida halollik standartlarini joriy etishni nazarda tutdi. Shu asnodan davlat xizmatida manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish bo‘yicha samarali mexanizmlarni yaratish, korrupsiyaga qarshi kurashish borasidagi faoliyatda ochiqlikni ta‘minlash va jamoatchilik ishtirokini kengaytirish nazarda tutildi.

Qonunchilik normalar tahlili shuni ko‘rsatmoqdaki, birgina 2022 yilda Korrupsiyaga qarshi kurashish sohasini takomillashtirish, huquqiy bo‘shliqlarni bartaraf etish maqsadida sohaga taalluqli 13 ta, shuningdek, boshqa sohalardagi islohotlar natijasida Korrupsiya omillarini qisqartirishga qaratilgan 24 ta normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

¹⁹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 27 maydagi «O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF–5729-son Farmoni // Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 29.05.2019 y., 06/19/5729/3199-son.

²⁰ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 6 iyuldagi «Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi PQ-5177-son qarori // Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi, 07.07.2021 y., 07/21/5177/0644-son.

²¹ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 27.11.2023 yildagi PF-200-son

²² Lex.uz O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 22.04.2021 yildagi O‘RQ-684-son

²³ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022- yildagi PF-60-son

Alohida qayd etish lozimki, davlat xizmatida korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish va huquqiy tartibga solish bo‘yicha munosabatlarda O‘zbekiston Respublikasining 2022-yil 8-avgustda qabul qilingan “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi Qonuni²⁴ asosiy o‘rin egallaydi. Uning alohida bobida davlat fuqarolik xizmati sohasida korrupsiyaga qarshi kurashish tartibga solindi.

Bilamizki, korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini sodir etilishi ko‘p jihatdan davlat xizmatchilarining odob-axloqiga ham bog‘liq. Shu nuqtai nazardan, ushbu masalalarni tartibga solish maqsadida 2022-yil 14-oktyabrda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Davlat fuqarolik xizmatchilari tomonidan odob-axloq qoidalariga rioya etilishini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 595-son²⁵li qarori va u bilan tasdiqlangan namunaviy qoidalari qabul qilindi. Aynan mazkur hujjatda mamlakatda ilk bora davlat xizmatiga tegishli ravishda manfaatlar to‘qnashuvi huquqiy kategoriya sifatida normativ jihatdan mustahkamlandi.

Shu o‘rinda aytish kerakki, O‘zbekistonning korrupsiyaga qarshi kurashishda o‘zining strategik maqsadlariga ega. Xususan, Prezidentimizning “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni²⁶da ham korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha alohida maqsad belgilangan. Jumladan, 89-maqsad — korrupsiyaviy omillarni bartaraf etish tizimining samaradorligini oshirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish ishlarini jadal davom ettirish sifatida belgilandi.

Yana bir muhim qonun 2023-yil 9-avgust kuni O‘zbekiston Respublikasining “Normativ-huquqiy hujjatlarning va ular loyihalarining korrupsiyaga qarshi ekspertizasi to‘g‘risida”gi²⁷ Qonuni qabul qilindi. Ushbu hujjat bilan, korrupsiyani keltirib chiqaruvchi omillarni aniqlash bo‘yicha cheklist qabul qilinib, unda vakolatlar, huquq va majburiyatlar bilan bog‘liq bo‘lgan korrupsiyani keltirib chiqaruvchi omillar qatorida manfaatlar to‘qnashuvi kiritildi.

Alohida ta’kidlashimiz kerak, O‘zbekiston tarixida birinchi marotaba “korrupsiyaga qarshi kurashish” so‘zlari 2023-yil 1-may kuni kuchga kirgan yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaga kiritildi.

²⁴ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasining “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi Qonuni

²⁵ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 14-oktabrdagi 595-sonli qarori bilan tasdiqlangan Davlat fuqarolik xizmatchilari odob-axloqining namunaviy qoidalari

²⁶ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son

²⁷ Lex.uz O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 08.08.2023 yildagi O‘RQ-860-son

Konstitutsiyamizning 93-moddasida O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatiga O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risidagi har yilgi milliy ma‘ruzani eshitish bo‘yicha vakolati belgilab qo‘yildi.

Shu bilan birga, manfaatlar to‘qnashuvining tushunchasi, davlat xizmatchilarining majburiyatlari hamda uni tartibga solish bo‘yicha aniq mexanizmlar, davlat tashkilotlarida manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish, ularni aniqlash va tartibga solish samarali huquqiy mexanizmini yanada takomillashtirish maqsadida “Manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish to‘g‘risida”gi Qonun loyihasi ishlab chiqilgan va hozirda qabul qilinish arafasida.

Shu o‘rinda xalqaro hujjatlarda korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini oldini olishga qaratilgan qonunchilik normalari tahliliga ham qisqacha to‘xtalsak. Avvalo, universal xalqaro huquqiy hujjatlar hisoblanadigan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948-yil 10-dekabr), BMT Bosh Assambleyasi tomonidan 1979 -yil 17-dekabrda qabul qilingan 34/169-sonli Rezolyutsiya, Jinoyat qurbonlari uchun va hokimiyatni suiiste‘mol qilishga qarshi odil sudlovning asosiy tamoyillari to‘g‘risidagi deklaratsiya (1985-yil 29-noyabr), BMT Bosh Assambleyasi tomonidan 1996-yil 12-dekabrda qabul qilingan Davlat mansabdor shaxslarining odob-axloqi to‘g‘risidagi Xalqaro Kodeks, Xorijiy davlatlarning mansabdor shaxslariga pora berishga qarshi kurash to‘g‘risida Konventsiya (1999-yil 27-yanvar), BMT Bosh Assambleyasi tomonidan 2003-yil 31-oktyabrda qabul qilingan Korrupsiyaga qarshi BMT Konvensiyasi kabilarni keltirish mumkin.

Umuman olganda, yuqoridagi qonun hujjatlari tahlil natijalari ushbu sohada ayrim tizimli muammo va kamchiliklar mavjudligini ko‘rsatmoqda:

birinchidan, qonun hujjatlarida, aniqroq aytganda “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi, “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi, “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi qonunlarda manfaatlar to‘qnashuvi to‘g‘risida tushuntirish berilgan bo‘lsada, davlat organlari va muassasalarida ularni amalga oshirish va nazorat qilishning aniq mexanizmlari mavjud emas;

ikkinchidan, davlat tashkilotlarida manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish, ularni aniqlash va tartibga solishning samarali huquqiy mexanizmi mavjud emas;

uchunchidan, manfaatlar to‘qnashuviga yo‘l qo‘yilgan holda tuzilgan shartnomalarni haqiqiy emas deb topish bo‘yicha huquqiy asoslar mavjud emas;

to‘rtinchidan, “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonunda davlat organlarining manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish yoki uni bartaraf etish talablari buzilishiga yo‘l qo‘ygan xodimlari, shuningdek ularning rahbarlari qonunchilikka muvofiq javobgar bo‘lishi belgilangan bo‘lsada, qonunchilik hujjatlarida javobgarlik masalalari nazarda tutilmagan.

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, davlat xizmatida korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish, ularni huquq tizimida normativ jihatdan mustahkamlash bo‘yicha huquqiy asoslar yaratildi. Ayniqsa so‘nggi yillarda bu boradagi zamonaviy yondashuvlarga e‘tibor kuchaydi.

Shu bilan birga, korrupsiyani oldini olishda manfaatlar to‘qnashuvini tartibga solish bo‘yicha milliy qonunchiligimizni tahlil qilish jarayonida hali qonunchiligimizda ayrim tizimli muammo va kamchiliklar mavjudligi, yangi qonun hujjatlari qabul qilish lozimligi hamda bir qancha o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritishimiz kerakligini ko‘rsatmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // (Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son).
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1992 y., 1-son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining Axborotnomasi, 1994 y., 1-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1998 y., 5-6-son.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 2001 y., 9-10-son.
6. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2008 y., 28-son.
7. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2014 y., 1-son.
8. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2014 y., 19-son.
9. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2016 y., 3 (I)-son.
10. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. 2017 y., 1-son.
11. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son.
12. Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi – www.lex.uz

